

JAN BERÁNEK

Pátrání po Silvestrovi

VÁLEČNÉ OSUDY BAŤOVČŮ V SINGAPURU

***Pátrání
po Silvestrovi***

JAN BERÁNEK

Pátrání po Silvestrovi

VÁLEČNÉ OSUDY BAŤOVČŮ V SINGAPURU

MYSTERY PRESS

2020

**Za finanční příspěvě k vydání knihy děkujeme následujícím institucím
a firmám: Nadace Tomáše Bati, IVF Czech Republic s.r.o.,
Hotel Tomášov, Batovka 1897, tým projektu Pacific Panzer General.**

Tato kniha ani žádná její část nesmějí být kopírovány, zálohovány ani šířeny v jakékoli podobě a jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu nakladatele.

Copyright © Jan Beránek, 2020
Cover © Veronika Lahodná, 2020
Czech Edition © Mystery Press, Praha 2020

ISBN 978-80-7588-178-6 (pdf)

Mé babičce Františce, in memoriam

Obsah

TŘI ROKY NA CESTĚ	9
1. V RODINNÉM ARCHIVU	11
Poválečné doufání	11
Konec nadějí	19
In memoriam	24
2. DETEKTIV GOOGLE	27
Procházkovi krajané	27
Australský zázrak	29
3. CESTA DO ZLÍNA	35
Poklady Baťovy vily	37
Nálezy ve Státním okresním archivu	43
Jaké to bylo u Bati	50
4. NÁVŠTĚVA VĚMYSLIC	57
Věmysllice za války	60
Prvorepublikové Věmysllice	63
Silvestr ve škole	68
Ještě něco o rodině	77
5. ČECHOSLOVÁCI V SINGAPURU	80
Silvestr v singapurském tisku	80
Co ještě se psalo o Baťovi	88
Život baťovců v Singapuru	98
Neshody mezi singapurskými Čechoslováky	114
6. BAŤOVÝM SPOLUPRACOVNÍKEM	125
Prodavačem u Bati	125
Jak se dělala pedikúra	131

7. ZE ZLÍNA DO SINGAPURU	140
Plavba na Dálný východ	145
Cesty Tomáše Bati a Josefa Kramoliše	152
Od Sandokana k Baťově průmyslovému zpravodajství	157
8. DĚNÍ V ASII PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU	166
Americká expanze	167
Japonská expanze	169
První světová válka a německé kolonie v Tichomoří	173
Japonsko versus Spojené státy mezi válkami	174
Fašizace Japonska a vypuknutí čínsko-japonské války	176
Konečná eskalace mezi Japonskem a Spojenými státy	179
9. SILVESTR SINGAPURSKÝM DOBROVOLNÍKEM	183
Singapurští dobrovolníci	186
Čechoslováci v dobrovolnickém praporu	195
Silvestrův výcvik	202
Obrněné automobily	210
10. VÁLKA O MALAJSKO	214
Začátek války o Malajsko	223
Nálety na Singapur: „Žapani jsou tady!“	224
Potopení britské flotily	227
Japonský blitzkrieg	230
11. PÁD SINGAPURU A NEZVĚSTNÝ SILVESTR	241
Triumf Malajského tygra	245
Dobytí Singapuru z pohledu baťovců	252
Další Čechoslováci v bojích na Filipínách a v Hongkongu	259
Čtyři hypotézy o Silvestrově smrti	260
12. Silvestrova smrt, hypotéza první:	
MASAKR V ALEXANDŘINĚ NEMOCNICI	261
Masakr podle Petera Brutona	264
Co dalšího se mi podařilo zjistit	269

13. Silvestrova smrt, hypotéza druhá:	
BOJE NA KOPCÍCH PASIR PANJANG	274
Hrdinové Pasir Panjangu	276
Další svědectví o průběhu bojů	280
14. Silvestrova smrt, hypotéza třetí:	
JAPONSKÉ ZAJETÍ A TAJEMNÉ SEZNAMY	284
Čechoslováci v zajetí	287
Seznam kapitána Nelsona a příběh jeho truhly	303
15. Silvestrova smrt, hypotéza čtvrtá:	
EVAKUACE ZE SINGAPURU	306
Evakuace žen a dětí	307
Poslední konvoj ze Singapuru	313
16. DNEŠNÍM SINGAPUREM	320
V Silvestrových šlépějích	321
Na místech Silvestrova posledního odpočinku	331
Zemřeli za svobodu všech lidí	332
ŽIVÝ PŘÍBĚH	335
Rodina Silvestra Němce – zjednodušený rodokmen	337
Seznam Čechoslováků žijících v Singapuru na začátku roku 1942	338
Prameny a literatura	352
Rejstřík	360
Zdroje reprodukováných fotografií a dokumentů	364
Poděkování	365
Obrazová příloha	368

Tři roky na cestě

Před třemi lety jsem začal pátrat po stopách svého záhadně zmizelého prastrýce Silvestra Němce. Vůbec jsem netušil, kam mě bádání zavede – od samého začátku to bylo dobrodružství s otevřeným koncem.

Nakonec se jedná hned o několik příběhů spletených dohromady: mého prastrýce Silvestra a dalších baťovců, mého dnešního pátrání i řady pozoruhodných lidí, s nimiž jsem se na své objevné cestě potkal, a kteří se tak stali její součástí.

Tohle jsem si poznamenal na počátku, v březnu 2017:

„Dnes jsem se rozhodl začít psát příležitostný blog o svém pátrání po informacích a dokumentech souvisejících se životem a smrtí mého prastrýce Silvestra Němce.

Někdy před válkou ho firma Baťa vyslala do své pobočky v Singapuru. Tam ho na konci roku 1941, po útoku na Pearl Harbor, zastihla válka. Narukoval jako dobrovolník a účastnil se obrany Singapuru před japonskou invazí. Během pádu Singapuru v únoru 1942 pravděpodobně zahynul, i když jistě je jen to, že jeho stopy tam tehdy končí a on se po válce už nikdy nevrátil.

Pro jeho rodinu v jihomoravských Vémyslicích to byla velmi traumatizující událost. Rodiče nejenom že ztratili mladého syna, ale ani po válce se nedozvěděli skoro nic o jeho osudu. Úředně byl prohlášen za mrtvého na základě oznámení britského ministerstva války teprve roku 1947.

V roce 1951 pak britská vláda přiznala rodině malé odškodnění, vyčíslené na základě seznamu ztraceného Silvestrova majetku. Venkovské rodině se ale ze zahraničí nakonec dostal jen zlomek očekávané částky a ani prosebné dopisy úřadům na tom nic nezměnily. Pocit, že je tak někdo ještě ke všemu ošidil o Silvestrovu pozůstalost, pak jen prohloubil zklamání, beznaděj a hořkost rodičů i sourozenců Němcových.

Patrně i proto se o Silvestrovi a jeho příběhu v rodině skoro nemluvalo. Moje máma ho nikdy nepotkala: zmizel tři měsíce předtím, než se narodila, a navíc deset tisíc kilometrů daleko. Já sám si z dětství matně vzpomínám jen na občasnou zmínku jeho jména, to když má babička – Silvestrova sestra – šla upravit záhon u pomníku obětem druhé světové války, který stojí, na městečku Čili v centru obce. Mezi šestnácti zahynulými je na něm vyryto i Silvestrovo jméno.

Ačkoliv jsem čas strávený během dětství a mládí na vesnici u babičky miloval, Silvestr pro mne býval jen abstraktním jménem vztahujícím se k neurčitému příběhu babiččina bratra, který zahynul kdesi na opačném konci světa někdy během války.

Z hlediska velkých dějin není Silvestrův příběh nijak výjimečný. V pekle druhé světové války podobně padly nebo zmizely statisíce a miliony dalších. Silvestr bránil Singapur jako dobrovolník v hodnosti vojína, jeho role v boji byla krátká a patrně nevynikla nějakým mimořádným hrdinstvím.

Kdybych býval začal pátrat před dvaceti lety, mohl jsem mít ještě šanci najít přímé svědky a zaznamenat jejich vzpomínky. Dnes je bohužel na hledání žijících pamětníků tehdejších událostí pozdě.

Zmapováním a zdokumentováním dnes již téměř zapomenutého příběhu bych ale chtěl aspoň trochu přispět k oživení Silvestrovy památky: v rámci rodiny i mezi těmi, kdo se o něm díky mému psaní dočtou.

Nedělám si naději, že se historické události podaří zcela objasnit. Jsem ale stejně tak zvědav i na setkání s lidmi a institucemi, na které cestou narazím, a které se tak stanou součástí příběhu nového: odehrávajícího se dnes, pětasedmdesát let od Silvestrova pravděpodobného úmrtí. Tehdejší i dnešní příběh mají jedno společné – oba mají otevřený konec, což je, myslím, činí ještě zajímavějšími.“

Když se dnes ohlédnou zpět, ani ve snu by mě tehdy nenapadlo, že se ve svém pátrání dostanu tak daleko. Fascinuje mě, kolik věcí se dá o prakticky zapomenuté minulosti zjistit, jakými směry se příběh může rozvinout, na kolik překvapení a někdy i doslova zázraků člověk narazí. A hlavně – kolik zajímavých věcí jsem se dozvěděl a kolik nových pozoruhodných lidí, s nimiž bych se jinak v životě nejspíš nesešel, se stalo mými novými přáteli!

Vydání knihy nebylo dlouho mým záměrem, ba naopak – měl jsem, a pořád trochu mám, určitý odpor k tomu, jak snadno dnes leckdo píše a vydává knihy o leccaké banalitě. K překonání rozpaků mě nakonec přimělo mimo jiné i to, že příběh psaný původně jako blog si našel řadu příznivců.

Touto knihou ovšem má cesta nekončí, její příběhy žijí dál a nepochybuji o tom, že mě čekají ještě další objevy a poznání. Děkuji všem, kteří mé úsilí podpořili, za jejich přízeň a laskavost.

Silvestr by právě oslavil sté první narozeniny a jsem rád, že mu tímto aspoň částečně vrátím jeho dávno ztracený život.

Jan Beránek
říjen 2020

1.

V rodinném archivu

Zapomenutý Silvestrův příběh pro mě začal ožít v únoru 2017. Jak se ukázalo, bylo to přesně pětasedmdesát let od jeho předpokládané smrti, což jsem v tu chvíli ale netušil. Zpětně si uvědomuji, že je to jedna z řady pozoruhodných náhod, které mě při pátrání potkaly.

Tehdy mi při jedné z návštěv příbuzných máma přinesla složku se starými rodinnými dokumenty. Věděla, že se snažím zmapovat náš rodokmen, takže staré oddací a úmrtní listy přišly vhod.

Ukázalo se, že mezi papíry jsou rovněž dva tucty písemností, které se vztahují přímo k mému prastrýci. Našli jsme jedno jeho psaní z března 1939, které poslal domů krátce po svém příjezdu do Singapuru. A pak několik dopisů mezi rodinou a třemi Silvestrovými přáteli a kolegy ze singapurské pobočky firmy Baťa. Ti se po válce snažili zprostředkovat rodičům informace o Silvestrově osudu, které jim byly známy – popisují, jak ho sami marně hledali, a vzpomínají, kdy ho viděli naposledy.

Poválečné doufání

Chronologicky nejstarší zpráva je z prosince 1945 a přichází od Pavla Ambrože:

„Byl jsem s Vaším synem S. Němcem zaměstnán u fy Baťa Shoe Co. Ltd., v Singapore. Byli jsme přátelé. Oba jsme byli dobrovolníci Singapore Volunteer Forces, a když vypukla Japonská válka, byli jsme mobilizováni a zařazeni do Britské armády v Singapore. Já jsem byl jako kulometčík; Váš syn byl u obrněných automobilů.

Asi tři dny před okupací Singapore Japoncama byl raněn a převezen do polní nemocnice. Po pádu Singapore (15. 2. 1942) jsem jej hledal ve všech

nemocnicích, ale nenašel jsem jej. Nyní, když Angličani znovu okupovali Singapore, shledal jsem ve vojenských seznamech, že je veden v seznamu jako nezvěstný.

Je možné, že odejel na některé lodi, které evakuovali Evropany ze Singapory a byli chyceni japonskými válečnými lodmi a byli internováni v různých zajateckých táborech na Jávě, Sumatře a různých místech po Indonésii. Na Jávě je asi 250 000 zajatců a dosud nejsou přesné záznamy všech jmen. Zatím se tam stále bojuje.

Po zabrání Singapory Japoncama šel jsem se podívat do mého a jeho bytu. Oba byly vykradené [...] Doufám však, že jakmile spojenci vyřídí okupaci Jávy, že jej najdou v některém zajateckém táboře.“

Nevím, jaké informace Silvestrovi rodiče dostali už dříve, ale dost možná právě tohle byla první konkrétní zpráva o jejich synovi z Dálného východu.

Dnes už víme, že naděje na to, že se Silvestr ještě někde objeví, byly plané. Představuji si živě bolest a bezmoc, kterou rodina nezvěstného mladého syna musela cítit, i naději nastiněnou panem Ambrožem, k níž se jistě zoufale upínali.

Dopis, který se zmiňuje o možnosti, že Silvestr může být stále naživu v některém ze zajateckých táborů, rodinu žijící na jihomoravském venkově jistě povzbudil, aby v rámci svých možností hledala dál.

Později jsem v pražském Národním archivu objevil složku vedenou repatričním odborem na tehdejší Ministerstvu ochrany práce a sociální péče. Byla založena v září 1945 pod značkou K–12837 a nadpisem „*Věc: Sylvestr Němec – pátrání – Singapor*“. Uvnitř je však pouze linkovaný papír s několika ručně psanými řádky: „*Sylvestr Němec, roz. 19. 10. 1919, pracoval u fy Baťa ve Zlíně do r. 1941, pak odjel s ostatními zaměstnanci Bati do Singapuru. Kontakt: František Němec, Věmyslice 23, u Moravského Krumlova.*“ Zezadu je pak ještě strojopisná poznámka „*19.11.45 – Formulář pátrací do Singapuru*“. Státní úřady se tedy zjevně v pátrání nikdy daleko nedostaly.

Silvestrovi rodiče na tom bohužel nebyli o mnoho lépe.

Ve složce s rodinnou korespondencí se z roku 1946 dochovala i kopie odpovědi rodičů Němcových Pavlu Ambrožovi. Poslali ji do indického Batanagaru krátce po Novém roce, dne 12. ledna 1946. (Batanagar u řeky Huglí vybuodovala roku 1934 na místě původního močálu firma Baťa jako své typické baťovské městečko kolem velké továrny na výrobu bot. Dnes se stal součástí širšího předměstí Kalkaty a téměř

CALCUTA, 21. prosince 1945.

P. T. rodina Němcova.

Byl jsem s Vaším synem S. Němcem zaměstnán u fy. Bata Shoe Co. Ltd., v Singapore. Byli jsme přátelé. Oba jsme byli dobrovolníci SINGAPORE VOLUNTEER FORCES ~~AXKBYZXYFKLX~~ a když vypukla Japonská válka, byli jsme mobilizováni a zařazeni do Britské Armády v Singapore. Já jsem byl jako kulometčík; Vaš syn u obrněných automobilů.

Asi tři dny před okupací Singapore Japoncama, byl raněn a převezen do polní nemocnice. Po pádu Singapore (15.2.1942) jsem jej hledal ve všech nemocnicích ale nenašel jsem jej. Nyní když Angličani znovu okupovali Singapore, ~~shledal~~ shledal jsem ve vojenských seznamech, že je ~~veden~~ veden v seznamu jako nezvěstný.

Je možné, že odejel na některé lodi, které evakuovali Evropany ze Singapore a byli chyceni japonskými válečnými lodmi a byli internováni v různých zajateckých táborech na Jávě, Sumatře a různých místech po Indonésii. Na Jávě je asi 250.000 zajatců a dosud nejsou přesné záznamy všech jmen. Zatím se tam stále bojuje.

Po ~~zabrání~~ zabrání Singapore Japoncama šel jsem se podívat do mého a ~~jeho~~ jeho bytu. Oba byli vykradené. Jelikož jsem jeho fotografii, kterou mě daroval roku 1941, cítil jsem povinnost předat Vám ji a informovat Vás. Nechal jsem ji zvětšit a pošílám Vám přiložené tři kopie.

Doufám, že Vás Britský Červený Kříž nebo R. A. P. W. I. (britská vojenská organizace, která má na starosti všechny zajatce a jejich evakuování do jejich domovů) uvědomí co se stalo s Vaším synem a nebo kde se nalézá. Je mně líto, že Vám nemohu dát přesné informace. Doufám však, že jakmile spojenci vyřídí okupaci Jávě, že jej najdou v některém zajateckém Táboře.

S pozdravem

AMEROŽ Pavel.

Příloha: 3 fotografie.
Adresa: Mr. P. Ambrož
c/o. Bata Shoe Co. Ltd.,
BATA NAGAR.
24 PARGANAS.
BRITISH INDIA

Dopis Pavla Ambrože z prosince 1945.

Pro označení nutnosti:

MINISTERSTVO OCHRANY PRÁCE
A SOCIÁLNÍ PÉČE
REPATRIAČNÍ ODBOR

Odbor: I.

Referent: _____

Věc: Kémeec Sylvestř.

patrioni Singapur

Č. j.: **R**

Další spolu vyřízené jedn. zn.:

K. 2834

Lhůta:				
Pobídauto:				
Nová lhůta:				

Předpisy: _____

12.834

6.9.1945

Sylvestř Kémeec
roz. 19.10.1919, pracoval u fy. Bata ve Zlíně do
r. 1941, pak vyjll p. a talními kaměštině Bati do
Singapur.

Franz. Kémeec
Velnyšvic 2.23
u Ad. Krumlova

Pátrací složka založená Ministerstvem ochrany práce a sociální péče krátce po válce.

celý již podlehl moderní výstavbě. Ke společenství baťovců v indickém Batanagaru i jeho roli v osudu krajanů na Dálném východě se ještě vrátíme.)

„Vaším milým dopisem ze dne 21. prosince 1945 způsobil jste nám nesmírnou radost jednak proto, že jsme se dozvěděli něco bližšího o našem synovi, jednak proto, že jste nám vlil aspoň trochu naděje do našich srdcí, že snad přece jenom žije. [...] Snad nám nebudete zazlívát, když Vás poprosíme, abyste nám zaslal ještě dalších pět fotografií, abychom mohli podělit všechny z rodiny a jeho známé.“

Silvestrův otec také prosí o jakékoliv další zprávy a zve pana Ambrože, bude-li mít cestu, na návštěvu do Věmyslic, aby si o Silvestrovi mohli osobně pohovořit. Ambrož z Indie odepsal již zanedlouho a přiložil čtyři vyhotovení fotografie i originální negativ (nic z toho se bohužel nedochovalo). Ke krátké věcné zprávě připsal tento roztomilý dovětek:

„Prosím, nezlobte se, že Vám tyto dopisy píší obchodním stylem, ale já nemám vloh pro psaní soukromých dopisů. Moje matka mně to stále vyčítá.“

Rodina se koncem roku 1945 obrátila i na vedení firmy Baťa ve Zlíně. Odtud jim těsně před Vánoci odpověděli:

„Obdrželi jsme Váš dopis a sdílíme s Vámi ztrátu Vašeho syna a chápeme, že byste chtěl mít nějakou památku na něj z jeho pozůstalosti. Vzhledem k tomu, že poštovní spojení se Singaporem bylo teprve nedávno obnoveno, nemohli jsme dosud ještě zjistit podrobnosti o jeho smrti. Pokud byste se však chtěl obrátit přímo na vedoucího tamější společnosti, tady je adresa [...] S veškerou úctou, Baťa a.s., Zlín“

Už 2. ledna 1946 tedy Silvestrův otec napsal také rovnou do dalekého Singapuru Antonínu Jugasovi, který vedl tamní pobočku firmy Baťa. Odvolával se na informaci, že Silvestr možná zahynul:

„Snad pochopíte staré rodiče, kteří nechtějí uvěřit této pro ně tak bolestné zprávě, a že se proto chápou každé příležitosti, aby tato zpráva byla buď potvrzena a nebo prohlášena jako klamná.“

Ředitel Jugas odpověděl koncem ledna poměrně dlouhým dopisem, který obsahoval několik nových podrobností o Silvestrově roli v obraně Singapuru. Zmínil rovněž některé kroky, které v pátrání sám podnikl:

„Váš syn, stejně jako i všichni naši ostatní dobrovolníci od nás, narukoval dne 4. prosince 1941 a byl přidělen k obrněným vozům (B company) jako voják číslo 13779. Až do konce ledna 1942 měli jsme o všech pravidelné zprávy, ale od doby, kdy započal boj o ostrov Singapure, všechna hlášení ustala. Jen od ostatních našich lidí dověděli jsme se až po kapitulaci, že Váš syn byl raněn a odvezen do nemocnice. Od té doby již o něm nikdo více neslyšel, peklo se v tu dobu převalilo přes Singapure. Trvalo téměř celý týden, než se po jednom objevovali – všichni otrhaní, špinaví, vyčerpaní, ale už ne všichni, jak jsme je očekávali.

Počátkem září 1945, ihned, jak jsme byli anglickou armádou osvobozeni, zajímali jsme se ihned o všechny, kteří v naší rodině scházeli. Dne 12. 11. 1945 dotazovali jsme se písemně na Vašeho syna v hlavním velitelství v Singapure a bylo nám taktéž písemně odpovězeno, že až do té doby, než obdrží Armádní oficiální hlášení, nemohou nám podat o něm žádné informace.

V důsledku toho nemohu Vám tedy ani já podat zprávu, ani kladnou, ani zápornou. Vedeme však v evidenci osud všech našich lidí a neopomenu Vás informovat, jakmile bude oficiální hlášení vydáno [...]

Přiloženě zasilám Vám jednu fotografii, kterou jsem sundal z jeho kartotéky u nás, mám dojem, že je to jeho poslední fotografie a může Vám přijít vhod.

Přestože nemám žádné oficiální zprávy, píšu Vám jen proto, abych Vás nenechal dlouho v nejistotě. Víím, jak to je, měl jsem svoji rodinu po celé 3 ½ roku vystěhovanou v Indii a po celou dobu jsem nedostal od nich ani řádku. Manželka sice psala každý měsíc, ale Japonci pravděpodobně všechnu poštu házeli do moře. Jak jsem již sdělil, máme všechny naše Českoslováky v evidenci a každou maličkost Vám ihned sdělím.“

Na tomto dopise zaujme nejen laskavý přístup pana Jugase, ale i pozornost a péče, jakou firma Baťa věnovala svým československým pracovníkům – píše se tu o nich dokonce jako o jedné rodině.

Je to obrovský kontrast s úředním, neosobním slohem, jakým v květnu 1946 odpovědělo československé ministerstvo obrany:

Bata a. s., ZLÍN

BATA, a. s., ZLÍN

Pan
Silvestr Němec,
Vémyslice č. 23

Vaše značka	Váš dopis z	Naše dom. tel. č.	Naše značka	Zlín.
Véc:		0309	1201/P/Ko	21.12.45.

Obdrželi jsme Váš dopis ze dne 9.t.m. a sdílíme s Vámi ztrátu Vašeho syna a chápeme, že byste chtěl mít nějakou památku na něj z jeho pozůstalosti.

Vzhledem k tomu, že poštovní spojení se Singaporem bylo teprve nedávno obnoveno, nemohli jsme dosud ještě zjistiti podrobnosti o jeho smrti. Pokud byste se však chtěl obrátiti přímo na vedoucího tamější společnosti, uvádíme Vám jeho plnou adresu:

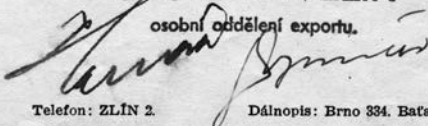
Mr. A. Jugas, c/o Bata Shoe Co.Ltd.,
Singapore, Straits-Settlements.

V případě, že byste měl potíže s odesláním dopisu na Vašem poštovním úřadě, zašlete jej nám a my se pokusíme o jeho doručení prostřednictvím společnosti Bata Ltd. v Londýně.

S veškerou úctou

BATA a. s. ZLÍN

osobní oddělení exportu.

692 Telegramy: »BATOVE«

Telefon: ZLÍN 2

Dálnopis: Brno 334. Bata. Zlín.

Dopis od firmy Bata ze Zlína, napsaný před Vánoci 1945.

Vážený pane Nemeo.

A. Jugas
General Manager,
Bata Shoe Co. Ltd.
"Bata Building"
Singapore S.S.
22. ledna 1946.

Prave včera dostal jsem Vas dopis a je mne velmi lito, ze prave ja, musim Vam sdelovat zpravu tak smutnou nejen pro Vas, ale i pro nas. Barbarska valka uyzadala si celkem 8 zivotu z nasi "Batovske rodiny" v Singapore.

Pokusim se - pokud mne to bude mozno nejlepe, abych Vam podal pravdivy obraz toho co se stalo ode dne jeho narukovani, prominete mne usak, budou-li usak schazet detaily, ktere by Vas zajimaly, ale milerad Vam je zodpovim, napisete-li mne opet. Vsiichni Cechoslovaci jsme byli od Japoncu internovani a velmi mnoho utrpeli, nezli jsme byli anglickou armadou opet vysvobozeni.

Vas syn, jakoz i vsichni nasi ostatni dobrovolnici od nas, narukoval dne 4. prosince 1941 a byl pridelen k obrnemy vozum (B company) jako uojak cislo 13779.

Az do konce ledna 1942, meli jsme o vsech pravidelne zpravu, ale od doby, kdy zapocal boj o ostrov Singapore, vsechna hlasi ustala. Jen od ostatnich nasich lidi, dovedeli jsme se az po kapitulaci, ze Vas syn byl ranen a odvezen do nemocnice. Od te doby jiz o nem nikdo vice neslysel, peklo se v tu dobu prevalilo pres Singapore. Trvalo temer cely tyden, nez se po jednom objevovali - vsichni otrhani, spinavi, vyčerpani, ale uz ne vsichni, jak jsme je ocekavali. To bylo v lednu 1942.

Pocatkem zari 1945, ihned jak jsme byli anglickou armadou osvobozeni, zajimali jsme se ihned o vsechny, kteri v nasi rodine schazeli.

Dne 12. 11. 1945, dotazovali jsem jsme se pisemne na Vaseho syna v hlavnim velitelstvi v Singapore a bylo nam taktez pisemne odpovezeno, ze az do te doby, nez obdrzi Armadni oficielni hlasi, nemohu nam podat o nem zadne informace.

V dusledku toho, nemohu Vam tedy ani ja podat zpravu ani kladnou ani zapornou. Vedeme usak v evidenci osud vsech nasich lidi a neopomenu Vas informovat, jakmile bude oficielni hlasi uydano.

Taktez v zalezitosti vsech pozostalosti po Vasem synovi ucinili jsme jiz dotazy, hlavne pokud se tyka finančni otazky t. j. na poste a v bankach. Pokud se tyka osobnich veci v jeho byte, tam neni temer zadna nadeje, vsechny domy okupovali Japonci a co se jim hodilo, to si, prvilastnili a co se jim nehodilo, znicili. My vsichni jsme strtili vsechny sve osobni veci, az na malickosti ktere jsme nosili stale se sebou. Pokusim se usak i zde, dalo-li by se jeste neco objevit.

Prilozene zasilam Vam jednu fotografii, kterou jsem sundal s jeho kartoteky u nas, mam dojem ze je to jeho posledni fotografie a muze Vam prijít vhod.

Presto ze nemam zadne oficielni zpravy, pisu Vam jen proto abych Vas nenechal dlouho v nejistote, vim jak to je, mel jsem svoji rodinu po cele 3½ roku vystehovanou v Indii a po celou dobu jsem nedostal od nich ani radku. Manželka sice psala kazdy mesic, ale Japonci pravdepodobne vsechnu postu hazeli do more.

Jak jiz jsem sdělil, mame vsechny nase cechosllovaký v evidenci a kazdou malickost Vam ihned sdělím.

Zustavam, s projevem hluboke soustrasti :

A. Jugas.

Podrobný dopis od Antonína Jugase, ředitele firmy Bata v Singapuru.

„Britské ministerstvo války – aby mohlo případ vyšetřit – žádá o sdělení vojenské jednotky, u níž Váš syn sloužil. Sdělte proto ministerstvu národní obrany bližší, Vám známé podrobnosti, hlavně však vojenskou jednotku, u níž byl Váš syn v té době zařazen.“

Konec nadějí

Zatímco dochovaná korespondence z let 1945–1946 ukazuje, jak se rodina Němcových zoufale snažila dopátrat osudu svého zmizelého syna, o rok později už přicházely dopisy s nemilosrdným poselstvím: Silvestr se ani po osvobození neobjevil a byl úředně prohlášen za mrtvého.

První nacházíme psaní od britské vlády z Londýna z počátku července 1947, v němž zástupce ministra zahraničních věcí odpovídá Silvestrově matce Františce Němcové:

„S odkazem na Váš dopis z 22. května týkající se osudu Vašeho syna, vojína Silvestra Němce, mne pan ministr Creech Jones požádal, abych Vám s lítostí sdělil, že koloniální správa nemá více informací než to, že byl registrován jako nezvěstný dne 15. února 1942...“

Silvestrův otec vzápětí tento anglicky psaný dopis přeposlal panu Josefu Vyhnálkovi, dalšímu Silvestrovu spolupracovníku a blízkému příteli ze Singapuru. Pan Vyhnálek spolu s již citovanými Pavlem Ambrožem a Antonínem Jugasem patřil mezi lidi z firmy Baťa, kteří se po válce s rodinou Němcových spojili. Rodině z moravského venkova, která pochopitelně anglicky vůbec neuměla, pomáhal zejména vyřizovat úřední záležitosti v zahraničí.

Silvestrův táta na zadní stranu připsal inkoustovou tužkou srdceryvný vzkaz, který mi vhání slzy do očí pokaždé, když se na něj podívám:

„Pane Vyhnálek, srdečně Vás zdravíme a zasíláme Vám tento dopis, co jsme dostali z Londýna. Přečetl nám ho jeden profesor, který je na letním bytě ve Věmyslicích. Máme psat ještě Governorovi, ostatní se dočtete v dopise, co a jak máme dělat. Pane Vyhnálek, všechno [přeškrtnuto] to bude marné, naše hledání a psaní, ten náš Sylva drahý je jistě nebožtík!!!“

Communications on this subject
should be addressed to—

THE UNDER SECRETARY OF STATE,
COLONIAL OFFICE,
LONDON, S.W.1.

and the following
Number quoted 1.0001/47 (S. NEMEC)
Your Reference

Downing Street.

4. July, 1947

Sir,

With reference to your letter of the 22nd of May regarding the fate of your son, Private Sylvester Nemo, I am directed by Mr. Secretary Creech Jones to inform you with regret that no information is available in the Colonial Office other than the fact that he was reported missing on the 15th of February, 1942.

Your letter has, however, been referred to the Governor, Singapore, as all such enquiries are now being forwarded to the Far Eastern territory concerned for investigation. The authorities in Singapore will take all possible steps to obtain information and they will communicate with you direct.

Mr. Creech Jones desires me to express his deep sympathy with you in your anxiety and it is hoped that information may now be available in Singapore.

I am,
Sir,
Your obedient servant,

D. J. Anderson

FRANTIŠKA NĚMCOVÁ, ESQ.

Psaní z Londýna Silvestrově matce Františce Němcové.

A vskutku zanedlouho – 17. července 1947 – úřad singapurského guvernéra pro sociální záležitosti vystavil Silvestru Němcovi úmrtní list.

Není jisté, zda tak učinil v reakci na dotazy z Londýna a z Věmyslic, nebo prostě z vlastní iniciativy v souvislosti s tím, že už uběhly téměř dva roky od osvobození Singapururu a Silvestr se dosud nikde neukázal.

Singapurský úřad však zjevně sám neměl více informací a vycházel pouze z oficiálního údaje, že Silvestr je nezvěstný. Nejistotu ohledně toho, kdy a kde Silvestr zemřel, obsahuje i úmrtní list, který doslova uvádí:

„Na základě záznamů ministerstva se předpokládá, že vojin Silvestr Němec, sloužící u dobrovolnické jednotky SSVF, Čechoslovák mužského pohlaví žijící dříve v Singapururu, zahynul v Singapururu nebo okolí, a to přibližně 15. února 1942 v důsledku japonské invaze do Singapururu.“

Rovněž z léta 1947 pak pochází zásadní svědectví v dopise od Josefa Vyhnálka. Vyplyvá z něj, že to byl možná on, kdo Silvestra naposledy spatřil, a to během prudkých bojů na hřebeni Pasir Panjang poblíž jižního pobřeží singapurského ostrova.

Pan Vyhnálek odkazuje rodinu na úmrtní list singapurského úřadu a dodává:

„Toto je zpráva z úředního pramene, já Vám mohu dodat k tomu jenom to, že naděje, že on žije, je velmi malá, jelikož je téměř již dva roky po válce a ještě se nepřihlásil. Je to velmi smutná zpráva, rád bych Vám dal podrobnosti jeho smrti, kdyby mně byly známy. Bohužel nevím nic jiného, než co jsem Vám sdělil při Vaší návštěvě ve Zlíně.“

Pamatuji se dobře, jak jsme útočili na Japonce, [Silvestr] byl velmi bleďý, a tak se mi zdálo, jako by již něco cítil, že se něco stane. To bylo, když jsme útočili na horu CAP [správně Gap] blízko Pasir Panjang v Singapururu, když dostali jsme se asi do poloviny, tisíce letadel nás zpozorovaly a co byl následek, že jsme byli silně bombardováni a mašínkverováni. Při tom bombardování jsme se rozprchli do gumovníkových plantáží a to bylo naposledy, co jsem Vašeho Sylvu viděl. Celou dobu v zajetí jsem se domníval, že se mu podařilo dostat se do Indie nebo Austrálie, ale bohužel po osvobození jsem se dozvěděl, že nic není o jeho osudu známo.“

Pokud vím, nic dalšího se už ani později rodina o Silvestrově konci nedozvěděla.

CERTIFICATE OF DEATH

SERIAL NO.795

File No. DC/9

CERTIFIED that according to the records of this Department ... It has been
..... presumed that Pte. SILVESTER ~~XXXXX~~ ^{HEMEC} (S.S.N.R.)
..... CZECHOSLOVAKIAN, Male, formerly of Singapore,
died in or around Singapore,
or about
on the 15th day of February, 1942.
as the result of .. the Japanese Invasion of Singapore.

W. G. G.

for SECRETARY FOR SOCIAL WELFARE.

Dated at the Social Welfare Department, Singapore, this 27th day of
..... July, 1947.

17395-3,000-3/47

Úmrtní list vystavený britskými úřady v červenci 1947.

Úmrtní list.

*Ministerstvo války + Singapuru
předkládá, že Silvester Hemeck byl
jako voják pobítl v Singapuru při japonské
invasi.*

*Ministerstvo války
+ Singapuru.*

Shrnutí úmrtního listu přeložené do češtiny některým ze Silvestrových přátel.

Pan Vyhnálek, jak můžeme z líčení jeho dopisu soudit, byl rozený vypravěč. Svě vzpomínky zaznamenal i jinde a díky nim se ještě dopátráme dalších zmínek nejen o Silvestrovi, ale zejména o boji o Singapur a také o událostech během jeho japonského zajetí.

In memoriam

Po oficiálním prohlášení Silvestra za mrtvého a vystavení úmrtního listu v červenci 1947 se rezignovaná rodina věnovala už jen vyřizování pozůstalosti s úřady v zahraničí.

Rodičům s korespondencí pomáhali Silvestrovi přátelé a kolegové ze Singapuru Josef Vyhnálek, Matěj Bohman a Josef Zuna. Mimo jiné také na základě svých znalostí sestavili seznam movitého majetku, který měl Silvestr před okupací Singapur ve svém bytě.

Zaujalo mě, že na konci seznamu, po položkách s nábytkem a osobními věcmi, je uveden fotoaparát Leica. Silvestr se tedy – stejně jako já – věnoval ve volném čase fotografování! Velká škoda, že válku nepřezíla žádná z jeho fotografií.

Seznam majetku spolu se žádostí o náhradu pak pánové Bohman a Vyhnálek jménem rodiny adresovali britské Komisi pro náhradu válečných škod v Kuala Lumpur v Malajsii. Tato komise následně v srpnu 1951 přiznala rodině Němcových odškodné za ztracený Silvestrův majetek v celkové výši 1 550 singapurských dolarů. K rodině ale po třech letech úředních tahanic nakonec doputoval jen zlomek této částky z důvodů, o kterých mohu jen spekulovat: část se mohla poztratit během komplikovaného doručování z Dálného východu do tehdy už socialistického Československa, část mohla propadnout v důsledku omezených schopností venkovské rodiny odpovídat v angličtině na složité úřední formuláře a pak mám za to, že co zbylo, nejspíš znehodnotila měnová reforma v červnu 1953.

Z rodinného vyprávění znám historku o tom, že „odběrné poukazy Darex“, na které v létě 1954 tvrdou zahraniční měnu převedla Československá státní banka, vystačily příbuzným pouze na nákup několika klubek kvalitní zahraniční barevné vlny.

Trvalejší památku naší rodině poskytla britská koloniální vláda, když Silvestrovi in memoriam udělila čtyři medaile. Ty se našťástí v rodinném archivu do-

Statement of the lost of house-hold goods, furniture and personal belongings of missing Mr. Silvester Némec, in Tiong Bahru Flat, 10, Room No. 3.

15.2.42 Missing from the date capitulation in Singapore was serving in S.S.V.F

Guam Chuan Street

Furniture/bedroom:

1 single bed	40.-	"	"
1 side bed table	8.-	"	"
1 mattress	20.-	"	"
1 Small table lamp	10.-	"	"
1 Wardrobe	60.-	"	"
1 dressing table with mirror	40.-	"	"
1 Ceiling lamp shade	5.-	"	"
1 Curtain	15.-	"	"
1 Carpet/small size	30.-	"	"

Personal. 1

1 Camphor Wood Box	60.-	"	"
6 Europeans Suits	400.-	"	"
1 doz. white suit	110.-	"	"
2 doz. white shirts	85.-	"	"
3 doz. popelin shirts, 3 silk x	220.-	"	"
2 doz of socks	15.-	"	"
4 doz handkerchiefs	24.-	"	"
3 doz Singlets	46.-	"	"
1 doz Neckties	24.-	"	"
1 doz. Woolen Stocking	36.-	"	"
6 pairs of shoes	72.-	"	"
3 doz. of pans	72.-	"	"
1 doz bedsheets	46.-	"	"
2 doz. Towels	60.-	"	"
3 leather Suit cases	52.-	"	"
Total private Chattels	1675.-		

Miscellaneous.

1 Camera "Leica"	400.-	"	"
Total Miscellaneous	400.-	"	"

Seznam Silvestrova majetku, sepsaný jeho singapurskými kolegy a kamarády Matějem Bohmanem a Josefem Zunou.

chovaly. Silvestr dostal od Britů dvě vyznamenání, Pacifickou hvězdu a Válečnou hvězdu za roky 1939–1945, a dvě medaile, jednu za obranu a druhou za účast ve válce 1939–1945.

K hromadně udělovaným vyznamenáním mám trochu rezervovaný vztah, i když hrdinů si samozřejmě vážím, a pokud pro ně takové ocenění něco znamená, od srdce jim je přeji. A i když jsou takových medailů na světě miliony, jsem přece jen rád, že tyhle čtyři doma máme. Představují pro mě spíš vzpomínku na Silvestra než na druhou světovou válku. Ještě sympatičtější mi přijdou od chvíle, kdy jsem zjistil, že žlutý střed a sousední zelené pruhy na stuze k Pacifické hvězdě symbolizují tichomořské písečné pláže a zelenou džungli. Hned si je pak v duchu spojím s exotickou krajinou, ve které se Silvestr poslední tři roky svého života pohyboval.

Nakonec ještě uvádím poslední z dochovaných dopisů – je od pana Vyhnálka z října 1947. Stručně se v něm vrací k hrůznému chaosu, který provázel obsazení Singapuru a v němž také mizí Silvestrova stopa:

„Nevím, zda-li se Vám někdy podaří obdržeti přesnější zprávy, neboť v dnech kapitulace byla v Singapuru veliká disorganizace. Všude bylo mnoho mrtvol, o které nikdo neměl zájem. Naši vojáci zásadně nebyli pohřbíváni, a tak když po roce jako zajatci jsme pracovali na čištění Singapuru, nacházeli jsme spoustu mrtvol, ovšem pouze jenom lidských kostí.“

To je tedy vše, co se mi podařilo vyčíst v rodinných archiváliích.

Bylo mi jasné, že pokud se nepodařilo Silvestrův konec objasnit krátce po válce, tím spíše to nebude s jistotou možné učinit dnes, pětasedmdesát let od jeho předpokládaného úmrtí.

Někdo by se možná spokojil s těmi střípky informací, které se v citovaných listinách nalézají: Silvestr bojoval jako dobrovolník, byl raněn a při pádu Singapuru do rukou Japonců se stal nezvěstným. Jasné, hotovo, konec.

Na mě však tyhle zmínky působily právě opačně, jako neodolatelný magnet: podněcovaly moji zvědavost, vyvolávaly celé řetězce nových otázek a povzbuzovaly mě k tomu, abych zjistil něco víc. Právě ony byly motorem v mém dalším pátrání.

2.

Detektiv Google

Kudy se v pátrání vydat dál? Měl jsem několik záchytných bodů: konkrétní informace o Silvestrově zařazení do britských dobrovolnických oddílů, svědectví z první ruky o tom, kde ho spolubojovníci viděli naposledy, a čtyři jména singapurských baťovců, kteří o Silvestrovi prokazatelně něco věděli.

Jenže jaká byla šance, že by mi někdo z nich mohl říct víc? Vždyť i kdyby jim v době útoku na Singapur bylo teprve dvaadvacet let jako Silvestrovi, dnes už by to museli být století pánové. A i kdyby snad byl některý z nich stále ještě naživu a mně se nějakým zázrakem ho podařilo najít, co si ještě může z té dávné minulosti vybavit? Bylo mi jasné, že vyhledání přímých svědků by snad jako metoda mohlo fungovat před pár desetiletími, ale dnes už je na to příliš pozdě.

Je fakt, že kdybych se do pátrání býval pustil v 90. letech, měl bych slušnou naději promluvit s pamětníky. Oproti tomu ale stojí velká výhoda dneška, bez níž bych se prakticky nedokázal pohnout z místa: internet.

Poskytl mi možnost okamžitého spojení s historiky po celém světě a přístup k digitalizovaným archivům u nás i v zahraničí. Díky němu jsem občas našel i vyložené poklady na těch nejzasutějších stránkách – protože jinde se dnes o tak okrajových věcech, jako je role dobrovolníků při obraně Singapuru, nepíše.

Takže, vzhůru na Google!

Procházkovi krajané

První informace, na kterou jsem narazil, byl záznam na stránkách Spolku pro vojenská pietní místa. Silvestr se v jejich databázi ocitl díky tomu, že na památníku obětem druhé světové války ve Zlíně je vyryto i jeho jméno. To byl sám o sobě skvělý objev, do té doby jsem znal jen pomníček v jeho rodných Vémyslicích a o památníku s jeho jménem ve Zlíně jsem neměl tušení. O vémyslickém

pomníku naopak na webu záznam chyběl, tak jsem ho rád doplnil. Dočetl jsem se tam i to, že další památník nesoucí Silvestrovo jméno je v singapurském Kranji.

A nejen to. Spolek má na webu u Silvestrova záznamu i několik odstavců přepsaných ze studie, kterou v roce 1996 publikoval v časopise *Historie a vojenství* pan Ivan Procházka. Byl to nejpodrobnější text v češtině o bojích v Singapuru i o účasti Čechoslováků v nich, na který jsem tehdy narazil – včetně téhle konkrétní zmínky o Silvestrovi:

„Do 2. února 1942 byly téměř všechny jednotky domobrany odeslány na frontu, aby zastavily japonský postup. V prvních bojových akcích, pod neustálým japonským dělostřeleckým ostřelováním, byli zraněni krajané – Kožišniček [správně Kožušniček], Vitek, Němec. [...] Během obsazování Singapuru zahynul voják Silvestr Němec, který byl s dalšími raněnými vojáky a lékařským personálem ubit v Alexandrově [správně Alexandřině] nemocnici.“

Následně se mi podařilo najít kompletní text téhle studie nazvané *Krajané na Dálném východě během 2. světové války*. Byla to horká stopa, které jsem se už nepustil. Díky ochotě mého jmenovce a šéfredaktora časopisu *Historie a vojenství* pana Jaroslava Beránka jsem se spojil přímo s panem Procházkou a domluvil si s ním následně v Praze schůzku.

Tu jsem spojil s návštěvou knihovny v Klementinu, kde jsem si jeho studii okopíroval i s obrazovými přílohami a s odkazy na použitou literaturu. Zjistil jsem, že zásadní pasáže se odkazují na *Batanagar News, říjen 1945*, dalšími zdroji jsou pak nepublikované rukopisy, korespondence a rozhovory: další stopy, po kterých se vydat!

Kromě toho jsem doufal, že v tamní knihovně najdu nějaké další autentické dokumenty nebo zprávy o Čechoslovácích, kteří se stejně jako můj prastrýc bojů o Singapur účastnili. Nejslibnější podle katalogu vypadal *Zpravodaj – Deník čs. vojenské jednotky* z let 1942 a 1943. Ukázalo se však, že šlo o publikaci věnovanou výhradně našim vojákům na Blízkém východě, souběžným událostem ve vzdálenější Asii se nevěnovala. Z katalogů jsem si také okopíroval seznam periodik vydávaných v dané době ve Zlíně, kde jsem napočítal nejméně dvacet titulů, jež v meziválečné době vydávala firma Baťa. I to může stát za prostudování, bude-li někdy čas.

Osobní setkání s Ivanem Procházkou bylo nakonec nejen skvělým zážitkem, ale přineslo i průlom v mém vlastním pátrání. Zkoumání historie je pro pana Procházkou velkou vášní. V jeho případě jde navíc o koníčka v pravém smyslu, protože se jinak živí jako zámečník. Není tedy formálně vzato historikem ani vzděláním, ani povoláním. Svůj volný čas ale věnuje neskutečně metodickému výzkumu historických témat souvisejících s druhou světovou válkou, který pak vždy jednou za několik let publikuje jako precizní práci.

Jak se ukázalo, pan Procházka je můj vrstevník. Skromně mi sdělil, že studie *Krajané na Dálném východě* byla jeho první historickou prací, kterou by dnes zpracoval ještě mnohem lépe. Jeho nejnovějším dílem je monografie o československých ženách v jednotkách britské armády za druhé světové války. V dubnu 2016 ji pod názvem *A královskou korunu měly* vydal Vojenský historický ústav.

Pan Procházka, který strávil doslova roky bádáním v řadě českých institucí a archivů, mi pak poskytl nejen rady, kde a jak pátrat – byl jsem překvapen, jaké různé historické archivy u nás existují –, ale obratem mi poslal i výběr ze své vlastní digitální sbírky, kterou během let shromáždil. Obsahuje i dokumenty týkající se válečného Singapuru, které sám dříve nepoužil. Jde například o dobovou korespondenci londýnské exilové vlády s československým generálním konzulátem v Bombaji, unikátní vzpomínky tehdejších baťovců ze Singapuru a Batanagaru, shromážděné již zesnulým dr. Emilem Máčemlem, nebo kopii autentických pamětí Josefa Vyhnáčka – klíčového svědka událostí roku 1942 a Silvestrova blízkého přítele –, které na čtrnáct strojopisných stran zaznamenal v roce 1966.

Přímo od pana Procházký jsem tak získal část pramenů, ze kterých ve své práci o Dálném východě čerpal. Jsou mezi nimi opravdu zásadní dokumenty, ke kterým bych se jinak asi neměl šanci dostat. Pan Procházka mi je přitom poskytl zcela nezištně, jedinou jeho prosbou bylo, abych na konci svého pátrání výsledky sepsal a publikoval. Jsem rád, že nyní mohu svůj závazek naplnit.

Australský zázrak

Na další důležitou stopu mě navedla jedna kamarádka, která mi poradila obrátit se na sdružení Post Bellum. To v rámci projektu *Paměť národa* dokumentuje a shromažďuje osobní příběhy 20. století. Silvestrův osud je bohužel nezaujal, prý

nespadá do oblasti jejich zájmu: sbírají jen přímá audiovizuální svědectví, a navíc se zaměřují na období totalit. Doporučili mi ale obrátit se na novinářku Juditu Matyášovou.

Paní Matyášová se věnuje mapování zapomenutých příběhů lidí zejména z první poloviny 20. století. Kromě řady rozhovorů a článků jí vyšla například kniha *Přátelství navzdory Hitlerovi* o osudech československých židovských dětí poslaných do Dánska k adopci. Další vypátrané příběhy publikuje sama na webu.

Ukázalo se, že šlo o trefu do černého: mezi její oblíbená témata patří i historie baťovců v indickém Batanagaru, pod který spadala i singapurská pobočka firmy. Jedním z jejích článků je i příběh Josefa Kramoliše, průkopníka firmy Baťa v Singapuru z roku 1932 – k tomu se ještě dostaneme. Na tohle téma už nastudovala několik knih, napsala diplomovou práci a má skvělý přehled o dobových tiskovinách, filmových dokumentech a dalších souvisejících materiálech. V neposlední řadě navázala kontakty s několika potomky baťovských rodin z Batanagaru, kteří dnes žijí roztroušeni po celém světě, od Austrálie až po Kanadu. A právě jeden z nich mi uchystal doslova zázračné překvapení.

Když jsem paní Matyášovou poprvé kontaktoval, rychle jsme si vyměnili několik e-mailů. Netrvalo ani dva dny, když mi od ní přišel odkaz na stažení objemného dokumentu doprovázený poznámkou, že právě mluvila s jednou paní z okruhu potomků batanagarských baťovců a že od ní dostala materiál, který by mě mohl zajímat. Šlo o narychlo, mobilem ofotografovaný dokument, který paní Matyášové ukázala její baťovská známá.

Otevřel jsem první obrázek a nevěřil jsem vlastním očím. S úžasem a nadšením jsem zíral na titulní stranu anglicky psané brožurky o baťovcích ze Singapuru, kterou k pětasedmdesátému výročí pádu Singapuru připravil jakýsi O. Plešek. A jako by to samo o sobě nebylo dost, knížka je nazvána *Vzpomínání na vojína Němce z 1. dobrovolnického praporu a prodavače firmy Baťa ze Singapuru*.

O několik dní později jsem získal i přímý kontakt na autora Oleka Pleška, který žije v Austrálii. Napsal jsem mu o svém pátrání po prastrýci Silvestrovi a o tom, že jsem viděl jeho práci, která na mě, jak si asi umí představit, zapůsobila jako úplné zjevení.

Odpověď mi díky rozdílným časovým pásmům přišla doslova přes noc a zahájila naši živou a vřelou spolupráci, která trvá dodnes. O tom, že ono zjevení zapůsobilo oboustranně, svědčí úvodní odstavec prvního e-mailu z Austrálie, který pan Plešek nadepsal „*Zázrak Silvestra Němce*“:

Remembering Private Nemeč – 1st Btn., SSVF

Salesman, Bata Shoe Company, Singapore

A 75th Anniversary Memorial Document to the Bata Czechoslovaks in Singapore and Malaya during The Fall of Singapore in February 1942

Kranji War Cemetery – Singapore

(heartlandtourist.files.wordpress.com)

Monument to Victims of WWII – Zlín

(d34-a.sdn.szn.cz)

*Titulní strana brožury Oleka Pleška o singapurských baťovcích,
která je věnována památce vojína Němce.*

„Neumíte si představit – naprosto si neumíte představit –, co pro mne Vás e-mail znamená. Přinesl mi největší pocit radosti a uspokojení za ony dva roky, kdy jsem na dokumentu pracoval. Dočkat se něčeho takového je pro mě jako z jiného světa.“

Vedle aktualizované verze své práce mi pan Plešek poslal i podrobné informace o sobě. Olek (původně Oldřich) se narodil roku 1943 v Batanagaru, kde oba jeho rodiče pracovali pro firmu Baťa. Rodina se pak roku 1950 přesunula do Kalkaty, kam byl jeho otec povýšen. Počátkem 60. let Olek odešel do Austrálie, kde se později oženil s dcerou slovenských manželů Boďových. Ti rovněž oba pracovali pro Baťu, ale v továrně v malajském Klangu – a po invazi Japonců do Malajska se stáhli k baťovcům do Singapuru, kde se nejspíš setkali i se Silvestrem.

Na výzkumu mapujícím osudy československých baťovců z Dálného východu pracuje Olek už přes čtyři roky. Začal dokumentací svého rodného Batanagaru, který dnes bohužel prakticky zmizel poté, co jeho obytnou část roku 2005 odkoupil jakýsi developer a na místě původních budov baťovského městečka vyrůstají moderní věžáky a golfové hřiště.

Zájem pana Pleška se rozšířil i na Singapur nejprve v rámci dokumentace rodiny jeho manželky Věry Boďové. Později se začal zajímat rovněž o ostatní tamní krajany – to když pomáhal novozélandskému historikovi Michaelu Petherovi rekonstruovat seznam pasažérů nešťastné lodi *SS Redang*, která evakuovala civilní obyvatele Singapuru a kterou nedlouho po vyplutí potopilo japonské námořnictvo. Na lodi se plavila i řada Čechoslováků, z nichž několik katastrofu nepřežilo.

Olek mi psal o pravidelných setkáních u nich doma, kdy jeho rodiče hostili své přátele – někdejší baťovce – a nad kartami občas vzpomínali na dramatické zážitky z dobytí a okupace Singapuru. Podobně jako já byl i on zprvu příliš mladý na to, aby se o tyhle historiky hlouběji zajímal, a když chtěl později unikátní příběhy zachytit, už nebylo koho se ptát.

Informace, které začal shromažďovat před několika lety, ho každopádně motivovaly k systematictějšímu výzkumu. Výsledkem je ona brožurka, kterou zamýšlel publikovat ke kulatému 75. výročí pádu Singapuru. Nakonec se rozhodl počkat, jaké nové informace ještě společným úsilím získáme, aby jimi mohl obohatit konečnou verzi své knížky.

Jeho v tuto chvíli třicetistránková práce shrnuje dostupné informace o třech padlých baťovcích ze Singapuru – Silvestru Němcovi, Rudolfu Janečkovi a Karlu Vítkovi. Dále informuje o osudu pěti dalších baťovců, kteří našli smrt během eva-

kuace, a to na palubě již zmíněné lodi *SS Redang* – Bedřichu Heimovi, Klementu Plhoňovi, Oldřichu Smrzákovi, Josefu Strangfeldovi a Evženu Sträusslerovi.

Posledně jmenovaný byl otcem Tomáše Sträusslera, který se narodil ještě před válkou, v roce 1937. Když se pak Tomášova ovdovělá matka po válce znovu provdala, vzala si britského důstojníka Kennetha Stopparda – a z Tomáše vyrostl slavný divadelní a filmový scénárista Tom Stoppard.

Kromě toho Olek Plešek ve své práci shrnuje i válečné osudy osmnácti batovců, kteří válku přežili v singapurských internačních táborech. Zvláštností je, že mezi internovanými Čechoslováky byla i jedna žena, paní Miziová, se šestiletou dcerou a jednoročním synkem.

Pokud jde o informace o mém prastrýci, Pleškova práce obsahuje mně do té doby neznámý odkaz s citací: „*Memoáry Maruše Bohmanové zmiňují, že Larry Kent, původním jménem Ladislav Kvapil, vzpomínal na příběh českého chlapce, který byl chladnokrevně zavražděn bajonetem na lůžku v [singapurské] nemocnici.*“

Ačkoliv vzpomínky paní Bohmanové vyšly knižně, tuto informaci bychom v nich hledali marně. Příslušná pasáž byla totiž nakonec z rukopisu vyřazena. Fakt, že jsem se k ní takto díky panu Pleškovi dostal, je další z neuvěřitelných náhod.

Podobenka Evžena Sträusslera, otce Toma Stopparda, z Baťovy kartotéky zaměstnanců.

Jednou z mých prvních otázek samozřejmě bylo, co ho vedlo k tomu, aby svou práci věnoval právě mému prastrýci. Na ni odpověděl:

„O to, abych dokument věnoval neznámému Silvestru Němcovi, mne požádal jeden z potomků mého přítele, jehož otec byl v Singapuru během japonské okupace internován v táboře Changi [...] Chtěl jsem také, aby lidé, kteří si můj dokument přečtou, měli před očima konkrétní příběh. Silvestra Němce jsem vybral proto, že zahynul v tak mladém věku, za příšerných okolností masakru v Alexandřině nemocnici. Čímž nechci zlehčovat osudy těch, kdo zahynuli v zajateckých táborech, našli svůj hrůzný konec na potopené lodi plné civilistů nebo prožili trauma tři a půl roku dlouhého pobytu v krutých singapurských internačních táborech Changi a Sime Road.

V mých očích ale Silvestr Němec ztělesňuje tu nejhorší tragédii, jakou si ani neumíme představit. Letos 15. února jsme si připomněli 75. výročí pádu Singapuru. Zajímalo by mne, kolik pracovníků firmy Baťa – zejména v jejich singapurské pobočce – vzpomnělo aspoň na chvíli na ty své kolegy, kteří zahynuli nebo prošli ohromným utrpením v důsledku svého odhodlání bránit Singapur a zůstat věrnými tamní pobočce firmy Baťa.“

Tolik z mé počáteční korespondence s panem Pleškem. Náhodě, která nás svedla dohromady a jejíž hybatelkou se stala paní Matyášová, jsem neskonale vděčný. Vždyť stačilo jen málo a nikdy bychom se o sobě navzájem, ani o svých výzkumech věnovaných Silvestru Němcovi, nedozvěděli.

3.

Cesta do Zlína

Jedny z mých prvních kroků pochopitelně mířily i k firmě Baťa, pro kterou Silvestr pracoval a která ho kdysi do Singapurů vyslala. Nedělal jsem si příliš naděje, že by snad mohla mít v archivech ještě nějaké předválečné dokumenty, ale proč to nezkusit? Vystřelil jsem naslepo a napsal na obecný e-mail kontakt@bata.cz. Ke svému překvapení jsem už druhý den dostal odpověď od paní Rajchové ze zákaznické podpory, že můj – jistě hodně netypický – dotaz prověřila a že informace o někdejších zaměstnancích firmy mohu najít ve zlínském Státním okresním archivu, případně v Nadaci Tomáše Bati, sídlící rovněž ve Zlíně.

Do Státního okresního archivu ve Zlíně jsem obratem poslal dotaz, jaké dokumenty mají a zda by se tam případně dalo dohledat něco o mém prastrýci Silvestrovi. Vyřízení trvalo týden, ale rozhodně stálo za to. Pan Martin Marek mi poslal pečlivě zpracovanou, několikastránkovou rešerši o tom, ve kterých jimi archivovaných dokumentech hledal, kde to bylo marné i kde nakonec přece jen zjistil následující:

„Příjmení a jméno: Němec Silvestr

Datum narození: 20. 10. 1919

Rodinný stav v době odjezdu: svobodný, bezdětný

Vzdělání, vyučení: obchodní škola, bez vyučení

Nástup k firmě Baťa: 21. 9. 1936

Pracovní pozice před odjezdem: prodavač

Datum a cílové místo přesunu (město, stát): 31. 12. 1938, Singapore,

Str. Settlements

Pracovní pozice v místě přesunu: pedikér

Kontaktní adresa: Němec Silvestr, Vémyslice 23, okr. Moravský Krumlov – otec

Po válce byly k jeho záznamům rukou připsány čtyři informace: 1) Na dotaz odpovězeno, že po zjištění budeme informovat; 2) Pan Lachs sděluje, že

v r. 1943 byl v Singapuru; 3) Zpráva Baťa, Batanagar přes Baťa Limited Londýn – p. Němec, který utrpěl vážné zranění, když bojoval v Singapuru, měl prý být zabit, když Japonci okupovali nemocnici, ve které se nacházel jako pacient; 4) Zabit při akci v Singapore – dle telegramu od Jugase.“

Pan Marek mi na závěr své odpovědi nabídl, že v případě návštěvy zlínského archivu mi připraví tyhle a další dokumenty, ve kterých se mohu sám pokusit najít nějaké další informace.

Tohle bylo naprosto úžasné. Vždyť do této chvíle jsem o Silvestrovi ani o jeho působení ve firmě Baťa nevěděl prakticky nic – a teď tu mám nejen životopisné údaje, ale i datum jeho odjezdu do Singapuru, jeho pracovní zařazení a také ty čtyři tajemné poznámky! Chvěl jsem se vzrušením a před očima mi začaly vystupovat další konkrétní obrysy příběhu, po kterém pátrám.

Podobné informace mi poslal pan Herman z Informačního centra Baťa při zlínské univerzitě, kam jsem rovněž napsal:

„Podle nám dostupných informací můžeme sdělit, že Váš prastrýc Silvestr Němec se narodil 20. října 1919, vystudoval obchodní školu a v necelých 17 letech nastoupil k firmě Baťa dne 21. září 1936 jako prodavač. Do Singapuru odjel 31. prosince 1938 jako pedikér. Dle poválečné zprávy byl při obraně Singapuru vážně zraněn a převezen do nemocnice. Při příchodu Japonců byl jimi v nemocnici zabit.“

Mezitím jsem také na internetu sháněl panem Procházkou citovaný *Batanagar News*, a ejhle – vyskočil mi odkaz, podle kterého ho mají ve zlínské Nadaci Tomáše Bati. A nejen to, v on-line inventáři jejich knihovny jsem dokonce našel anglickou publikaci *The Fight and Fate of the Batamen in Singapore and Malaya* (tedy *Boj a osud baťovců v Singapuru a Malajska*) z roku 1945.

Bylo tedy jasné, že při nejbližší příležitosti musím vyrazit do Zlína, kde mě čekalo několik zásadních úkolů: v Baťově vile, ve Státním okresním archivu, možná i v místní knihovně. A musel jsem samozřejmě navštívit i onen místní památník obětem druhé světové války, na kterém má být uvedeno i Silvestrovo jméno.

Cestu do Zlína jsem chtěl původně spojit i s prozkoumáním dobového tisku v tamní krajské knihovně, na to mi ale nakonec nezbyl čas. Díky laskavosti knihovníka pana Kaňky jsem si však mohl na několik týdnů zřídit dálkový on-line přístup do jejich digitalizovaného archivu, kde jsou mezi jinými i baťovská periodika vydávaná ve

Zlíně. V nich jsem pak i na dálku našel několik skvělých materiálů, ke kterým se vrátím, až se dostaneme k tématu baťovců v Singapuru a tamnímu dění během války.

Dva články obsahující přímou zmínku o Silvestrovi si ale shrňme rovnou teď.

První je celostránkový článek napsaný Josefem Vyhnálkem, který otiskly noviny *Tep nového Zlína* v květnu 1946. Článek s nadpisem *Tři roky v japonském zajetí* zevrubně popisuje válečný příběh Vyhnálka. A obsahuje i tuto zmínku:

„Den před kapitulací padli do japonského zajetí někteří Čechoslováci. Byli to Rudolf Janeček, Karel Vitek, J. Sinkievicz, J. Vyhnálek a raněný Silvestr Němec, kterého jsme však od té chvíle již nespatriili a je dosud nezvěstný.“

Tady se tedy jasně píše o tom, že raněný Silvestr padl do japonského zajetí – a nikoliv že byl zavražděn v nemocnici, jak uvádějí mnozí ostatní.

Druhý je novodobý text *Zapomenutí baťovci na Dálném východě ve 2. světové válce* od Emila Máčela, který v prosinci 1993 otiskly *Zlínské noviny*. Pan Máčel mimo jiné píše:

„Postupně byly všechny jednotky dobrovolníků přesunuty z pobřeží do buše na frontu. Útočili na ně dobře vycvičení a vyzbrojení Japonci. V těžkých bojích byli zraněni Kožušníček, Vitek a Němec [...] Když Japonci vpadli do nemocnice plné raněných, bez milosti je dobýjeli. Tam zahynul i Silvestr Němec.“

Uvádí, že čerpal především z podkladů poskytnutých panem Jedovnickým z Austrálie a ze vzpomínek několika dalších lidí, které za tím účelem kontaktoval baťovec pan Hrabica. Část korespondence pánů Máčela, Hrabici a dalších, vedené v 90. letech, jsem získal díky již zmiňovanému panu Procházkovi. I když se v nich o Silvestrovi nic dalšího neobjevuje, jsou cenným zdrojem informací o tom, ve které zemi se ten který singapurský baťovec po válce usadil.

Poklady Baťovy vily

Z Baťovy vily mi na e-mailový dotaz rychle a vstřícně odpověděla paní Zvolská. Vyvázané ročníky *Batanagar News* i další publikace z knihovny si prý mohu na místě prohlédnout a oskenovat.

Tyto *Batanagarské noviny*, jak zní jejich název v češtině, sice vycházely anglicky, ale jak mi rovněž Google prozradil, z nějakého podivného hnutí osudu jejich zásadní článek o singapurských baťovcích za války publikovalo velvyslanectví ČR v malajském Kuala Lumpur na svém webu v českém překladu. Pozoruhodný příběh tohoto zapadlého textu naznačuje úvodní poznámka:

„Článek ‚The story of Batamen in Malaya‘ publikovaný v Batanagar News 6. října 1945 poskytl v roce 1993 Stanislav Jedovnický, dobrovolník britské armády žijící v té době v Sydney. Překlad zhotovil RNDr. Emil Máčel, historik ze Zlína zabývající se osudy zaměstnanců firmy Baťa.“

Narážel jsem tak znovu a znovu na jméno pana Máčela, jehož soukromý archiv využil už dřív pan Procházka při psaní své práce o Čechoslovácích na Dálném východě za války. Jak jsem následně na internetu zjistil, pan doktor Máčel byl aktivním členem Českého svazu bojovníků za svobodu ve svých rodných Malenovicích u Zlína, ale bohužel zemřel už v listopadu 2014. O to víc jsem vděčný, že díky panu Procházkovi mám přístup alespoň k části Máčelova archivu. Později jsem objevil ještě několik dalších autorských článků, které pan Máčel napsal pro zlínský tisk v 90. letech a ve kterých shrnuje svoje poznatky o baťovcích ve světě.

Samotný poválečný článek z *Batanagar News* pak začíná tímto odstavcem (jde o původní překlad pana Máčela):

„Tento týden přicestovala z Malajska do Indie po třech a půl letech internace v japonských internačních táborech první skupina baťovců. Dostavili se v takovém stavu, že byli ihned posláni do zdravotnického střediska, aby si upevnili své zdraví a nervy před tím, než se setkají se svými rodinami a přáteli v Batanagaru. Pouze dva ze skupiny byli schopni podstoupit cestu z přístavu v Madrasu do Batanagaru. Byli to pánové Bohman a Jedovnický, oba absolventi Baťovy školy práce, kteří poskytli z první ruky informace o životě pod Japonci v jihovýchodní Asii.“

Pojednání dále podrobně líčí události od všeobecné mobilizace v Singapuru v prosinci 1941 přes horečnou evakuaci civilních obyvatel na lodích, z nichž většinu záhy po vyplutí potopila japonská armáda, dobytí města v únoru 1942, útrapy internačních táborů i sabotáže, které pracovníci firmy Baťa prováděli během nucených prací, až po osvobození, jehož se dočkali teprve na samém konci srpna 1945.

Článek obsahuje dvě zmínky o mém prastrýci Silvestrovi. První se objevuje v pasáži o nasazení některých československých dobrovolníků při obraně ostrova:

„Matus, Bohman, Kožušniček, Ambrož a Jedovnický byli u kulometné jednotky. Vitek, Janečka [správně Janeček], Vyhňálek, Němec, Čepka a Mráz byli zařazeni ke střelecké jednotce. Zamara a další pak k jiným složkám. Tyto jednotky byly rozmístěny k obraně pláží podél celého pobřeží.“

Druhá zmínka je v odstavci o bojích, kterých se Čechoslováci účastnili:

„Jen obtížně bylo možné zjistit, kdo a kolikrát byl raněn. Raněni byli Kožušniček, Vitek a Němec. Němec byl dopraven do nemocnice v Singapuru. Když Japonci nemocnici obsadili, se zvířecou brutalitou všechny raněné, i Němce, zavraždili na jejich lůžkách.“

Tento text je tedy, vedle osobních dopisů od Pavla Ambrože a Antonína Jugase a rukou psané poznámky v seznamu zaměstnanců firmy Baťa, dalším dobovým dokumentem, který klade Silvestrovo úmrtí do spojitosti s masakrem v Alexandrině nemocnici dne 14. února 1942.

Batanagar News
WEEKLY PAPER OF THE EMPLOYEES OF BATA SHOE CO. LTD., CALCUTTA, BATANAGAR
Batanagar, the town of activity, Saturday, 6th October, 1945 Vol. IX, No. 40

**The Story Of
Bataman
In Malaya**

Just this week the first batch of Bataman from Malaya arrived in India after three and a half years of internment in the Japanese prison camps. They arrived in such a condition that the authorities had to send them to a hill station to enable them to recuperate at least partly their shattered health and over-drawn nerves, before they could see their friends and families at Batanagar. Only two of the group were able to undertake the tour from the port of Madras to Batanagar. They saw Mr. Bohman and Mr. Jedovnický, both Graduates of the Bata School of Work, who gave us first hand information about the life under the Japanese in South East Asia.

In our issue of 19th September we told the readers how the Bata Shoe Factory in Singapore and Malaya had been started, how in December 1941 the Bataman in Klang volunteered for the army and along with the British units defended Klang, how, when ordered to retreat, they adopted complete north-south policy and demolished their Klang factory; how in Singapore they again took to arms and finally a handful of them succeeded in evacuating to India on much bombed and damaged

This Might Have Happened To Batanagar

This is what Japanese bombing in January 1942, did to the Bata factories in Singapore.

that the whole of Singapore may fall into the Japanese hands. Our firm and our lives are at stake either we stay here, or we evacuate so long as it is possible. I do not wish to persuade anyone of you, his machine gun one whole Japanese platoon—not many Japs left in it. Even when he was overhauled from the side, he did not give up, he crawled into a bush, firing and holding post even while

Titulní strana v Batanagar News s článkem o osudu singapurských baťovců.

Otázkou samozřejmě zůstává, kdo nebo co je primárním zdrojem téhle opakovaně uváděné informace. Ani Ambrož, ani Jugas a jistě ani batovský úředník ve Zlíně v osudový okamžik v singapurské nemocnici nebyli, a Silvestrovu vraždu tedy nemohli vidět na vlastní oči.

V knihovně Baťovy vily se mi podařilo najít i zasunutou kopii zmíněné publikace z roku 1945. Ukázalo se však, že jde jen o něco rozsáhlejší verzi textu otištěného v *Batanagar News*. Jako samostatnou brožuru ji vydal Baťa v Kanadě roku 1945. Dodatečně pasáže se ale týkají historie založení pobočky firmy Baťa

Dva dětské snímky Oleka Pleška otištěné v Batanagar News v červenci 1945.

v Singapuru roku 1932, dále pak podmínek v zajateckých táborech a japonské snahy obnovit výrobu bot pro armádu, kterou baťovští odborníci úspěšně brzdili a sabotovali. Velké pojednání je také věnováno brutálním metodám zacházení se zajatci ze strany japonských dozorců. O Silvestrovi ani o posledních dnech bojů o Singapur se tu však žádné další informace nevyskytují.

I tady se hned na titulní straně potvrzuje, že vyprávění vychází ze svědectví prvních dvou baťovců, kteří se vrátili ze zajetí a s autorem článku mluvili: Bohmana a Jedovnického. Odkud tihle dva získali informaci o Silvestrově zavraždění v nemocnici, zůstává nejasné. Příběh se zjevně musel mezi Čechoslováky i dalšími lidmi v internačních táborech během několika let zajetí ústně tradovat a šířit. Jaký ale měl původ?

Byli snad Vítek nebo Kožušníček – kteří podle *Batanagar News* rovněž utrpěli během bojů zranění – také hospitalizováni v oné Alexandřině nemocnici? Pak by se mohli stát přeživšími svědky hrůzného masakru. To vypadá jako solidní hypotéza.

Dalo by se někde najít jejich svědectví z první ruky? Vítek se osvobození nedožil, zahynul na malárii v zajateckém táboře Batu Litang na Borneu 18. března 1945. Kožušníček ale přežil a třeba někde sám napsal paměti, nebo někdo jiný zaznamenal jeho autentické vzpomínky.

Obě verze poválečného pojednání jsou napsány velice čtivě, pocházejí zjevně od člověka s velkým vypravěčským talentem – a to je další možný háček. Nemohu si pomoci, ale já v nich cítím také jistý poválečný zápal a barvotiskovost až naivního povídání o heroismu našich krajanů. Nechci tím jakkoliv znevažovat autora, ostatně už jen to, že bylo vyprávění Bohmana a Jedovnického takto publikováno, a tedy zachováno pro dnešek, je jeho obrovskou zásluhou.

Pro kritické promýšlení Silvestrova příběhu je ale musíme brát s jistou rezervou a skepsí. Sklon k přehánění je patrný i v popisu masakru v Alexandřině nemocnici: „*Když Japonci nemocnici obsadili, se zvířeckou brutalitou všechny raněné, i Němce, zavraždili na jejich lůžkách.*“ Ačkoliv přepadení nemocnice a úmyslné vraždění bezbranných pacientů i ošetřujícího personálu je bezesporu hrůzným zločinem, snadno dohledáme, že ve skutečnosti tam nebyli povražděni zdaleka všichni – o život přišlo asi 250 z odhadovaných 800 lidí, kteří se v osudový okamžik v nemocnici nacházeli.

Autorem obou verzí textů je Jan Baroš, který, jak jsem zjistil z tiráže, byl i šéfredaktorem podnikového týdeníku *Batanagar News*. Vydávala ho firma Baťa pro své převážně indické zaměstnance, z nichž mnozí žili a pracovali v nově vybudovaném městečku Batanagar.